



Inventering av fåglar i

# Liikavaara

Planerat dagbrott i Gällivare kommun



Produktion: Enetjärn Natur AB 2018



# Om dokumentet

Enetjärn Natur AB på uppdrag av Boliden Mineral AB

Inventering av fåglar - Liikavaara - Planerat dagbrott i Gällivare kommun

Inventeringen har genomförts under tiden maj till juni 2017.

Detta dokument utgör en bilaga till miljökonsekvensbeskrivningen för projektet.

Följande personer har medverkat i inventeringen:

**Peter Nordin** - Projektledning, inventering och bedömningar.

**Anders Granér** - Inventering och bedömningar.

**Jonas Gustafsson** - Inventering, bedömningar och rapportering.

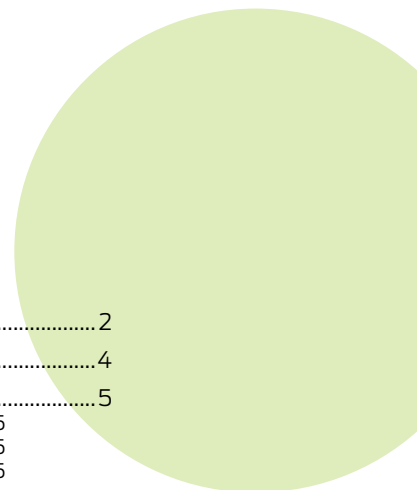
**Janne Dahlén** - Kvalitetsgranskning.

Samtliga är verksamma vid Enetjärn Natur AB.

Omslagsbild: Myrmarker utgör en stor del av inventeringsområdet vid Liikavaara.

Samtliga fotografier: Enetjärn Natur AB om inte annat anges.

Kartmaterial har använts med tillstånd från Lantmäteriet: © Lantmäteriet Medgivande R50171088\_160001.



# Innehåll

Om dokumentet .....	2
Sammanfattning.....	4
1 Inledning.....	5
1.1 Om projektet.....	5
1.2 Syfte med fågelinventeringen .....	5
1.3 Översiktlig områdesbeskrivning .....	5
2 Metodik.....	7
2.1 Inledande utredning och kartanalys .....	7
2.2 Inventering i fält .....	8
2.3 Förutsättningar för inventeringarna .....	9
2.4 Ingen lokaliseringsbedömning.....	9
3 Resultat .....	10
3.1 Inventering.....	10
3.2 Noterade skyddsvärda arter .....	10
Källor.....	15
Bilaga 1.....	16



# Sammanfattning

På uppdrag av Boliden Mineral AB har en fågelinventering utförts som del i arbetet med en miljökonsekvensbeskrivning för det planerade dagbrottet i Liikavaara, Gällivare kommun.

I en inledande kartanalys valdes strategiska områden ut inom och i anslutning till utredningsområdet för att besökas i fält. Inventering utfördes som en kombinerad linje- och punkttaxering vid två tillfällen under maj-juni 2017.

Totalt noterades 54 arter, varav 7 st är upptagna på den svenska rödlistan och 4 st är markerade i artskyddsförordningen som extra hänsynskrävande.



# 1 Inledning

## 1.1 Om projektet

Boliden Mineral AB planerar ett nytt dagbrott vid Liikavaara, cirka 15 km sydost om Gällivare tätort i Gällivare kommun, Norrbottens län (figur 1). Området är beläget cirka 3,5 km nordost om det befintliga dagbrottet i Aitik. Som en del i den miljökonsekvensbeskrivning som ska ligga till grund för tillståndsprövningen av verksamheten har en fågelinventering utförts. Resultat av fältbesök och annan kunskapssammanställning presenteras i denna rapport.

## 1.2 Syfte med fågelinventeringen

Syftet med fågelinventeringen var att lokalisera och redovisa förekomster eller avsaknaden av hotade eller känsliga fåglar inom eller nära området som är aktuellt för en exploatering.

Målet är också att göra en bedömning av eventuell påverkan på de bevarandevärda fåglar som kan finnas inom inventeringsområdet.

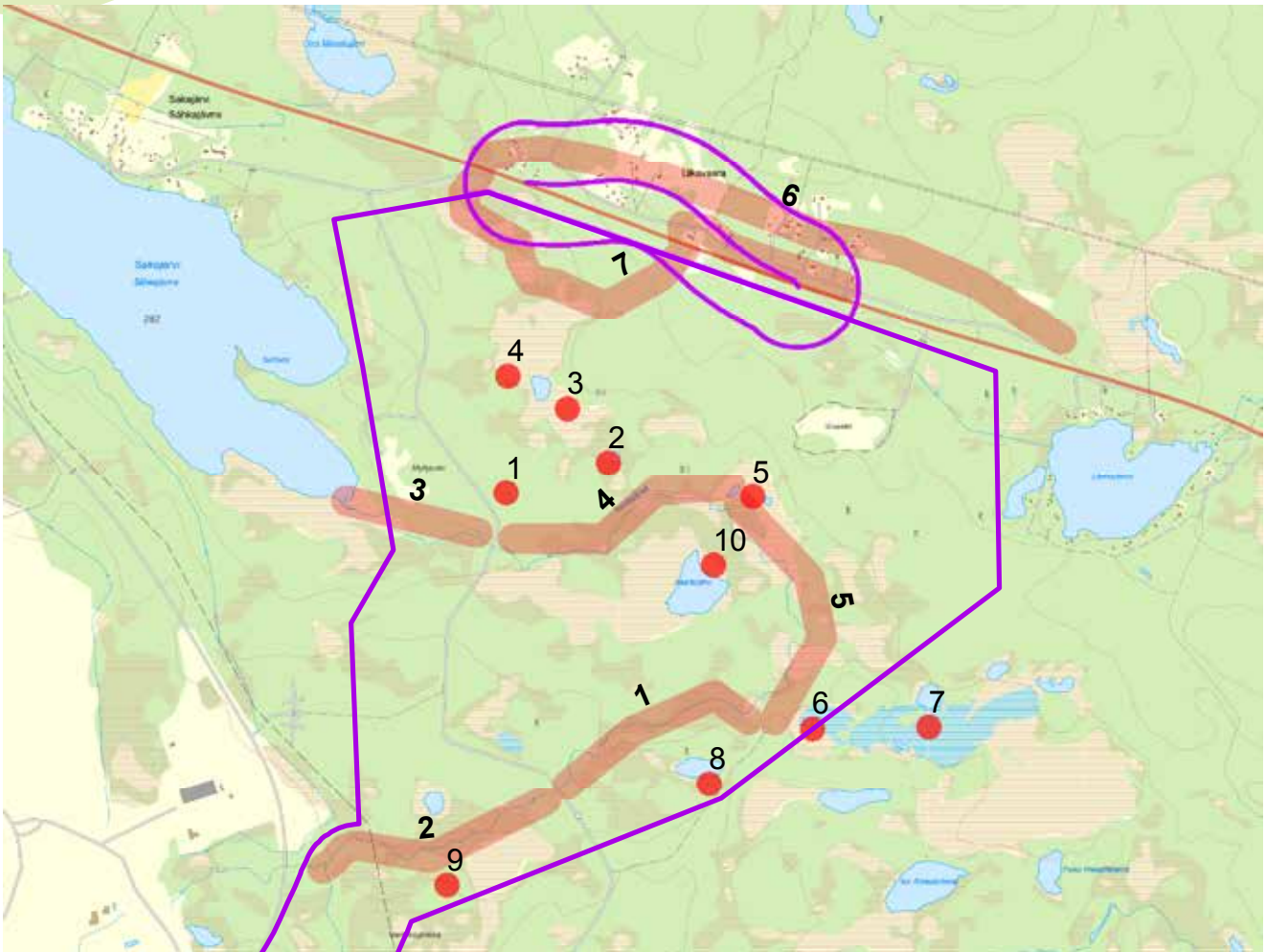
## 1.3 Översiktlig områdesbeskrivning

Inventeringsområdet vid Liikavaara omfattar ett relativt flackt område om 640 hektar som är beläget på cirka 300 meter över havet. En stor del av området utgörs av myrmarker, både öppna och trädklädda. Övriga delar domineras av produktionsbarrskog i olika stadier, med både kalhyggen, ungsogar och äldre produktionskog. Mindre partier med naturskogskaraktär förekommer också i området.

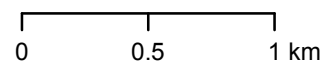
I inventeringsområdets nordöstra del bedrivs täktverksamhet med en pågående, aktiv täkt och en avslutad täkt.



# 1



- Inventeringsområde
- Ny E10 med buffertzona
- Inventeringslinjer
- Lyssningspunkter



1 Översiktskarta med inventeringslinjer och punkter vid Liikavaara i Gällivare kommun, Norrbottens län.

2018-02-28



## 2 Metodik

**I detta kapitel beskrivs hur inventeringen genomförts och vad som ligger till grund för de bedömningar som redovisas längre fram.**

### 2.1 Inledande utredning och kartanalys

Beskrivningen och bedömningen av fågellivet i området grundar sig på tillgänglig kunskap om fågel-faunan, i huvudsak från den nätbaserade databasen Artportalen. Det ska understrykas att de rapporter som erhållits genom Artportalen endast redovisar förekomst av arter i området, inte avsaknad.

Beroende på i vilken utsträckning ett område besökts av fågelskådare kan materialet ge alltifrån en ytterst rudimentär bild till en heltäckande bild av områdets fågelliv. För flera arter gäller dessutom att många ornitologer systematiskt undviker att rapportera observationer under häckningstid till Artportalen, eftersom misstänksamheten mot dess sekretessfunktioner är utbredd. Uppgifterna från Artportalen har därför kompletterats med uppgifter bl.a. från tidigare naturvärdesinventeringar i området samt den av Enetjärn Natur utförda artskyddsutredningen (Enetjärn Natur AB 2016).

Utredningen fokuserar på de fågelarter som bedömts kunna påverkas negativt av en etablering i området samt på alla fågelarter som är upptagna på den svenska rödlistan (se faktaruta s. 9) och som bedöms ha förutsättningar för att finnas i regionen. Även de arter som är särskilt utpekade i Artskyddsförordningen (se faktaruta s. 9) och som har livsmiljöer i denna del av landet har getts särskild uppmärksamhet. Störst vikt har lagts vid de arter som häckar i regionen och således befinner sig i området under en längre tid.

I den inledande utredningen har dessutom en tolkning av flygbilder och kartor genomförts. Karttolkningen har fokuserat på att lokalisera för fåglarna särskilt värdefulla miljöer såsom t.ex. äldre skogsbestånd, bergbranter, sjöar, våtmarker och andra intressanta naturmiljöer. Även här har de tidigare genomförda naturvärdesinventeringarna varit till stor nytta för att kunna fokusera inventeringsansträngningarna. Resultaten från denna utredning användes sedan till planering och avgränsning av fältinventeringen. Avgränsningen omfattade hela det område som inventerats inom naturvärdesinventeringen under 2016. Vid tidpunkten för fågelinventeringen fanns inget underlag från naturvärdesinventering av området norr om E10 tillgängligt. Där valdes två sträckor som tämligen väl täckte in det mesta av odlingslandskap och bebyggelse i Liikavaara.

## 2.2 Inventering i fält

Inventeringen genomfördes i huvudsak som en linjetaxering. Linjetaxeringen görs med samma metod som används inom Svensk Fågeltaxerings standardrutter (Green m.fl. 2017). Under inventeringen följer inventeraren linjerutten som läggs ut i landskapet innan fältbesöket för att täcka in de delar som bedöms hysa högre värden för fågellivet (se karta i figur 1). Rutten delas in i olika kortare sträckor, cirka 1 kilometer vardera. Alla hörda och observerade fåglar noteras och förs till respektive kilometersträcka. Varje linje inventerades vid två tillfällen, den 30 maj eller 1 juni och den 15 juni. Linjetaxeringen kompletteras med att ange exakta positioner för de arter som är särskilt intressanta dvs. arter som är utpekade som särskilt hänsynskrävande i artskyddsförordningens bilaga 1 eller är rödlistade.

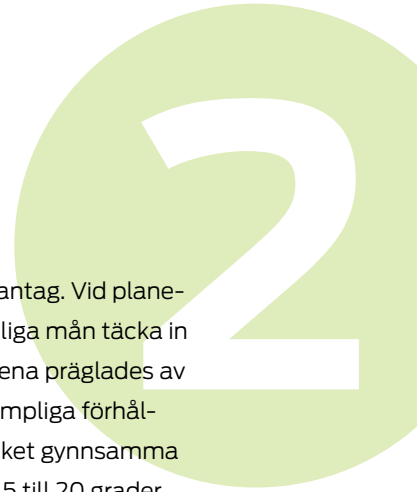
Utöver linjetaxering inventerades även förekomster av fåglar m.h.a. punkttaxering. Även denna metod används inom Svensk Fågeltaxerings standardrutten (Green m.fl. 2017) och går ut på att inventeraren noterar alla hörda och observerade fåglar från en punkt i landskapet under 5 minuter.

Linje- och punkttaxering genomfördes på de sträckor och punkter som bedömdes ha störst chans att hysa känsliga fågelarter. Området är till stor del påverkat av skogsbruk men hyser en del naturvärden främst i anslutning till Myllyjoki och omkringliggande myrmarker, se figur 1 samt foton i figur 2. Linjetaxering utfördes därför efter bäcken från dess utlopp från Aitik's gruvområde till dess inlopp i sjön Sakajärvi. Två linjer inventerades också i anslutning till odlingslandskapet i byn Liikavaara. Utöver detta valdes några mindre tjärnar i myrmarkerna och några mindre områden äldre skog ut där punkttaxering utfördes.



2 Stora delar av inventeringsområdet utgörs av myrmarker, både öppna och trädklädda. På myrarna förekommer flera tjärnar och gölar lämpliga för bl.a. knipa, salskrake och bläsand.





## 2.3 Förutsättningar för inventeringarna

Våren 2017 har generellt varit kall över hela landet och Norrbottens inland är inget undantag. Vid planering av inventeringarna bedömdes det nödvändigt med 2 fältbesök för att i största möjliga mån täcka in områdets fågelfauna. Första tillfället förlades till den 30 maj till 1 juni. Väderförhållandena präglades av den kalla våren med en del av snötäcket kvar i terrängen, men i övrigt för ändamålet lämpliga förhållanden med klart väder och svaga vindar. Andra tillfället förlades till den 15 juni då mycket gynnsamma förhållanden rådde i området. Lövsprickningen var i stort klar och temperaturen låg på 5 till 20 grader med klart väder och svaga vindar. Dock innebär den valda tidpunkten på året för inventeringen att vissa artgrupper av fåglar som markerar revir och häckar tidigt eller har särskilda speltider inte omfattas fullt ut av inventeringen. För t.ex. ugglor, skogshöns och större rovfåglar så görs istället en bedömning av lämpliga miljöer där arterna kan tänkas förekomma eller häcka. Detta stöds med eventuella observationer från fältbesöken men innebär givetvis att vissa förekomster kan ha missats.

## 2.4 Ingen lokaliseringsbedömning

Det är viktigt att understryka att de bedömningar av fågelvärden som görs inte innebär några ställningstaganden om området är lämpligt för en etablering av ett dagbrott eller ej. Denna lokaliserings-

bedömning görs av Boliden Mineral AB i samband med fortsatt projektering. Däremot utgör rapporten ett viktigt underlag för den vidare tillståndsprocessen av projektet.

### Rödlistan

Rödlistan är en redovisning av arters relativa risk att dö ut från det område som rödlistan avser, i vårt fall Sverige. Även vanliga arter kan bli rödlistade om deras populationer befinner sig i kraftig minskning.

Rödlistan är uppdelad i sex olika kategorier, var och en med sin ofta använda förkortning: kunskapsbrist (DD), nationellt utdöd (RE), nära hotad (NT), sårbar (VU), starkt hotad (EN) och akut hotad (CR). Arter i de tre sistnämnda kategorierna kallas med en gemensam term för hotade arter. I denna rapport redovisas arter i dessa tre kategorier samt arter som är nära hotade (NT).

Den svenska rödlistan tas fram av Artdatabanken enligt internationella kriterier och revideras regelbundet. Den senaste rödlistan publicerades 2015.

Rödlistan innebär i sig inget juridiskt skydd. Däremot är listan ett viktigt hjälpmedel för att göra naturvårdsprioriteringar, i arbetet med att nå Sveriges miljömål, däribland Ett rikt växt och djurliv.

### Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen är en lagstiftning som innebär fridlysning av ett antal arter och alla vilda fåglar, samt skydd av deras livsmiljöer. Artskyddsförordningen införlivar EU:s art- och habitatdirektiv samt fågel-direktiv i svensk lagstiftning.

Till förordningen hör två listor med arter, bilaga 1 och 2. Förenklat kan man säga att alla de listade arterna är fridlysta, d.v.s. man får inte samla in, skada eller döda de listade arterna. För arterna i bilaga 1 är dessutom arternas livsmiljöer skyddade och får inte förstöras.



# 3 Resultat

I detta kapitel redovisas resultaten från inventeringarna i fält. Artfakta samt information om populationsutveckling har hämtats från Ottosson m.fl. 2012. Information om de olika arterna häckningstider är hämtat från Naturvårdsverket 2009.

## 3.1 Inventering

Inventeringarna omfattade grovt sett två delområden med olika karaktär, dels det mer våtmarksbetonade området kring Myllyjoki, och dels ett mer exploaterat område kring den föreslagna nya dragningen av väg E10 genom byn Liikavaara (figur 1). Totalt noterades 54 olika arter. En komplett artlista återfinns som bilaga 1. I anslutning till verksamhetsområdet (figur 3) återfanns mestadels typiska arter för ett skogslandskap präglad av hårt skogsbruk, men med inslag av vissa arter mer kopplade till våtmarker och/eller naturskogar. Här noterades 9 arter upptagna på den svenska rödlistan (markerade med rödlistekategori) och 4 arter vilka är upptagna i artskyddsförordningen som extra hänsynskrävande (markerade med B)(se bilaga 1). I området kring Liikavaara by där ny dragning av E10 planeras (figur 1) noterades främst arter som är karaktäristiska för bebyggda miljöer med närhet till skogslandskapet, som exempelvis skata, svartvit flugsnappare och grönsiska. Ingen art med särskilt skyddsvärde hittades i detta område.

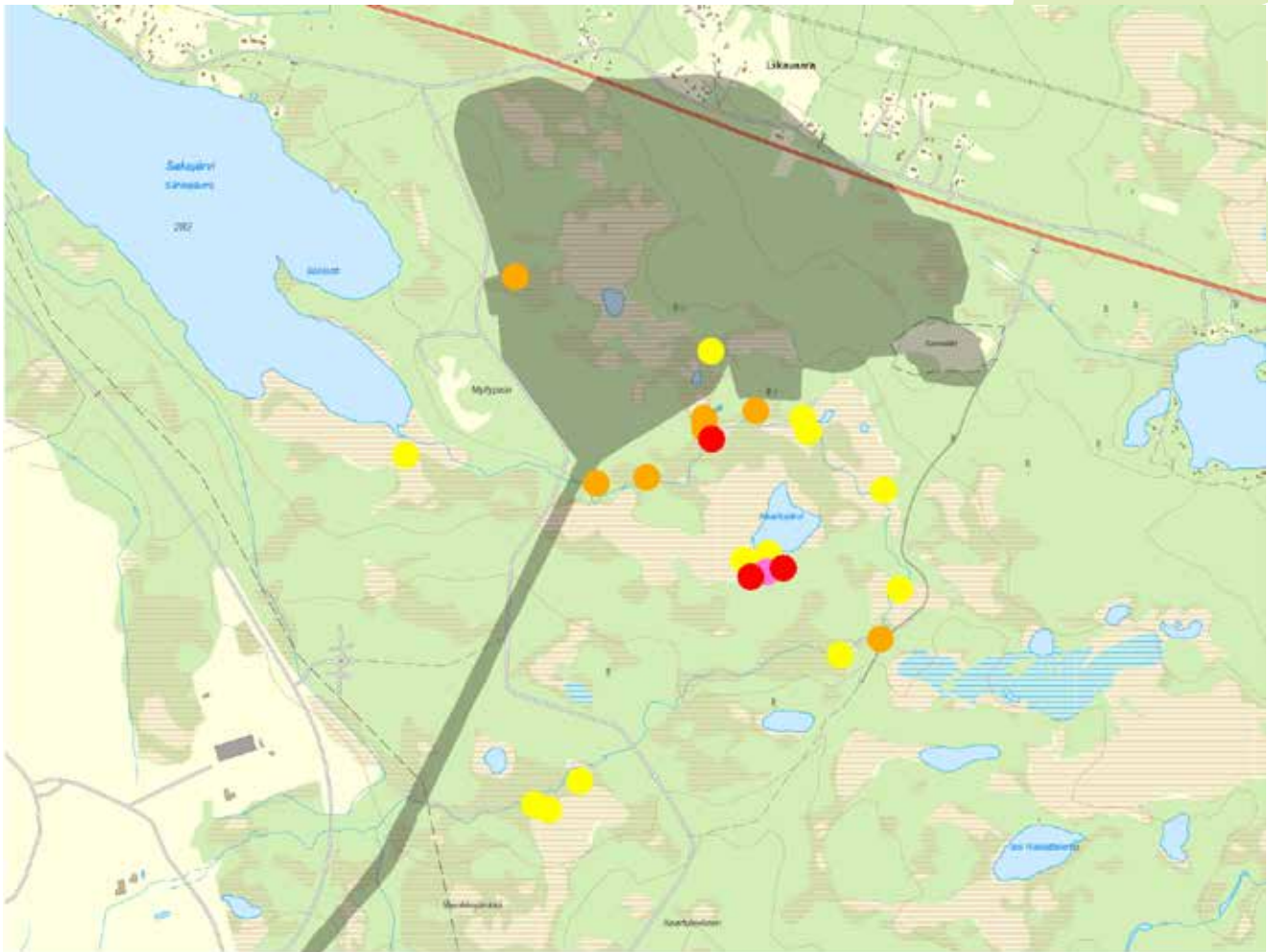
Vidare kommer fokus läggas på de 13 skyddsvärda arter som noterades under inventeringen. Särskilt fokus läggs på dvärgsparv, videsparv, sävsparv och lappmes då dessa bedöms som mest skyddsvärda. I figur 4 är exakt position markerad för var dessa arter observerades.

## 3.2 Noterade skyddsvärda arter

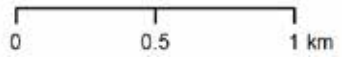
### Dvärgsparv<sup>(VU)</sup>

Tre sjungande dvärgsparvshannar som markerade revir påträffades kring Myllyjoki och sjön Kaartojärvi (se figur 3).

Dvärgsparv är rödlistad (VU) främst för att den förekommer i så låga antal i Sverige och därför är känslig för påverkan. Orsaken till att de förekommer i låga antal beror på att norra Sverige utgör kanten av dess utbredningsområde. Arten är vanligare i Finland och längre österut i Ryssland. Antalen har minskat kraftigt i Finland sedan 1980-talet, men anses inte hotad internationellt. Det råder ingen brist på lämpliga häckningsmiljöer i Sverige. Dvärgsparvens häckningstid är från 1 juni - 10 augusti.



- Dvärgsparv
- Videsparv
- Sävsparv
- Lappmes
- Verksamhetsområde



3 Kartan visar det planerade verksamhetsområdet samt var de 4 mest skyddsvärda arterna observerades.



## Videsparv<sup>(VU)</sup>

Sju videsparvsrevir påträffades, varav 6 revir i sumpskogarna kring Myllyjoki och ett i den västra delen av verksamhetsområdet (se figur 3). Alla videsparvsrevir noterades vid det andra inventeringstillfället.

Videsparv har minskat kraftigt i Sverige (och även i Finland) under senare år och är klassad som VU på den svenska rödlistan. Den är även rödlistad (VU) internationellt, vilket innebär att den har en minskande population generellt. Minskningstakten i Sverige har uppgått till 45 (40-60) % under de senaste 10 åren. Den främsta orsakerna till minskningen sker dock under flytt till eller övervintring i Asien, där de dels fångas i stora mängder och att de dels har svårare att hitta lämpliga övervintringshabitat pga markomvandling.

I Sverige har skogsdikning gjort att häckningshabitatet för videsparv minskat. Men minskningen av arten har gått betydligt fortare än minskningen av lämpliga häckningshabitat, och det finns därför ingen brist på lämpliga häckningsmiljöer i Sverige. Videsparvens häckningstid är från 10 maj-10 augusti.

## Sävparv<sup>(VU)</sup>

Sävparven är vanlig i stora delar av Sverige och har även påträffats vid Liikavaara (se figur 3), då främst under det andra inventeringstillfället. Den föredrar videsnår invid våtmarker men även buskage i anslutning till alla typer av vatten. Sävparven har minskat nationellt under senare år och är därför rödlistad (VU).

## Lappmes<sup>(VU)</sup>

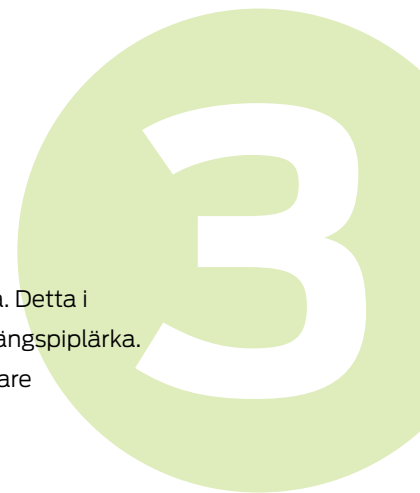
En sjungande lappmes noterades under det andra inventeringstillfället vid Kaartojärvi (se figur 3).

Lappmesen återfinns företrädevis i äldre fjällnära barr- och blandskog från Jämtland och norrut med tyngdpunkten i den centrala delarna av norra Norrbotten. I Sverige återfinns lappmes på rödlistan under kategorin sårbar (VU) med en negativ populationsutveckling de senaste 50 åren.

Häckningstiden är normalt mellan 1 maj-31 juli.

## Brun glada<sup>(EN)</sup>

Bruna gladans populationsstorlek i Sverige är mycket liten och det görs få säkra häckningsfynd varje år. Antalet häckande par uppskattas till 15 stycken, varav de flesta finns i Norrbotten. Arten har ökat i Sverige de senaste åren. Brun glada har ett stort utbredningsområde och häckar över stora delar av Europa, nordvästra Afrika och västra Asien. Fåtalet i Sverige gör att den klassats som starkt hotad (EN) i Sverige. Brun glada kan dock i andra länder ses vid soptippar m.m. varför den inte bedöms som störningskänslig. Troligen kommer den fortsätta finnas i området även med verksamheten. Häckningsplatsen presenteras inte på kartan av sekretesskäl, men information om häckningsplatsen finns delgiven Bolidens MKB utredare. Observationen är också inrapporterad till Artdatabanken som sekretesskyddad uppgift.



### **Ängspiplärka<sup>(NT)</sup>**

Vid det första inventeringstillfället noterades ängspiplärka vid 4 av taxeringspunkterna. Detta i anslutning till öppnare ytor, främst myrar, som också är den typisk häckningsmiljö för ängspiplärka. Avsaknaden av ängspiplärka vid det andra inventeringstillfället tolkas som att de tidigare observationerna utgjordes av flyttande individer.

Häckningstiden är normalt mellan 1 april-31 augusti.

### **Fjällvråk<sup>(NT)</sup>**

Överflygande fjällvråk noterades vid 2 tillfällen. Fjällvråken födosöker över stora områden och tar allt från gnagare till större sjöfåglar och vidare beroende på tillgång och årstid. Den häckar 20 april - 31 augusti, främst i träd eller klippbranter i hela norra Sverige. Då inga lämpliga häckningsbiotoper finns inom verksamhetsområdet bedöms det inte som troligt med häckning i eller i anslutning till detsamma.

### **Backsvala<sup>(NT)</sup>**

En grupp om 3 individer sågs flyga över sjön Sakajärvis östra spets, i övrigt inga observationer.

Backsvalan häckar i grustag eller mer naturliga miljöer som sand- och lerbrinkar över hela landet mellan 1 maj och 20 augusti. Avsaknaden av lämpliga häckningsbiotoper gör det inte troligt att backsvala häckar inom eller i anslutning till verksamhetsområdet.

### **Buskskvätta<sup>(NT)</sup>**

En knapp handfull buskskvättor påträffades vid båda inventeringstillfällena, då företrädesvis på hyggen. Den föredrar dock öppnare ytor av de flesta slag; myrar, ängs- och betesmark. Det råder ingen brist på dessa biotoper, då främst kalhygen och myrkanter, i Norrbotten. Den återfinns på rödlistan p.g.a. en kraftigt negativ populationsutveckling de senaste 30 åren.

Buskskvättan häckar 10 maj - 10 aug.

### **Grönbena<sup>(B)</sup>**

Grönbena var vanligt förekommande och påträffades med 1-2 revir vid samtlig linjer och flertalet punkter i figur 1. Arten påträffades nästan uteslutande i anslutning till öppnare myrar och våtmarker. I norra Sverige har grönbena haft ett stabilt bestånd de senaste årtiondena och är allmänt förekommande i denna region.

Grönbenan häckar mellan 1 maj - 10 augusti.



## **Trana<sup>(B)</sup>**

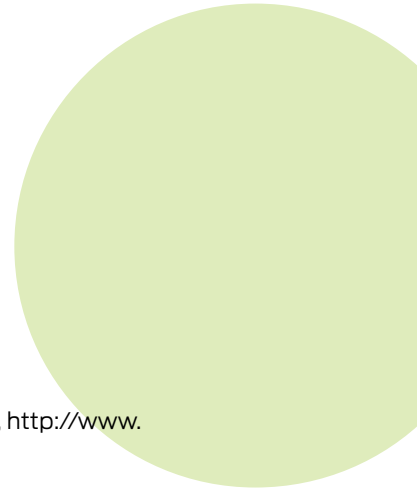
En trana noterades i lämplig häckningsbiotop längs linje 5 (se figur 1) på myren nordöst om Kaartojärvi vid det första inventeringstillfället. Vid det andra inventeringstillfället noterades vare sig tranor eller några tecken på att arten häckade i området. Tranan har de senaste 30 åren ökat kraftigt och häckar nu i hela landet ända upp till fjällbjörkskogen 1 april - 31 augusti.

## **Salskrake<sup>(B)</sup>**

I Kaartojärvi noterades ett par salskrake vid det första inventeringstillfället. Salskraken häckar i liknande miljöer som Kaartojärvi, alltså mindre sjöar i Norrbottens inland 10 maj-31 augusti och har de senaste 30 åren haft en positiv populationsutveckling.

## **Blåhake<sup>(B)</sup>**

Sjungande blåhakar påträffades vid de flesta taxeringslinjer vid det första inventeringstillfället. Dock ingen under det andra, vilket tolkas som att de tidigare observationerna utgjordes av flyttande individer som alltså inte häckar i området. Blåhaken häckar främst i fjällbjörkskog, men förekommer främst i mer låglänt terräng med videsnår och andra fuktiga lövskogar. Häckningstiden är 20 maj - 10 augusti.



# Källor

## Webbsidor

Aktuella artfakta för rödlistade fågelarter har hämtats från ArtDatabankens webbsida, <http://www.artdata.slu.se/rodlista/>

Kompletterande uppgifter om fågelobservationer i och runt om verksamhetsområdet har hämtats från [www.artportalen.se/birds/](http://www.artportalen.se/birds/).

## Litteratur

Enetjärn Natur AB. 2016. Liikavaara - Utredning om arter som omfattas av Artskyddsförordningen, förekomst och påverkan. Umeå.

Enetjärn Natur AB. 2016. Inventering och bedömning av naturvärde - Liikavaara - Planerat dagbrott i Gällivare kommun. Umeå.

Green, M., Haas, F. & Lindström, Å. 2017. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2016. Rapport, Biologiska institutionen, Lunds Universitet. 84 pp.

Naturvårdsverket. 2009. Handbok för artskyddsförordningen del 1 - Fridlysning och dispenser. Naturvårdsverket, Stockholm.

Ottosson, U. Ottvall, R., Elmberg, J., Green, M., Gustafsson, R., Haas, F., Holmqvist, N., Lindström, Å., Nilsson, L., Svensson, M., Svensson, S. & Tjernberg, M. 2012. Fåglarna i Sverige - antal och förekomst. SOF, Halmstad.

# Bilaga 1

Arter funna vid fågelinventeringarna i Liikavaara under 2017.

Art	Inventeringstillfälle 1	Inventeringstillfälle 2	Rödlistad (se faktaruta s. 9)	Särskilt utpekade i Artskyddsförordningen ("B")
Backsvala		x	NT	
Bergfink	x	x		
Björktrast	x	x		
Blåhake	x			B
Bläsand	x			
Bofink	x	x		
Brun glada		x	EN	
Buskskvätta	x	x	NT	
Dalripa		x		
Domherre	x	x		
Dubbeltrast	x	x		
Dvärgsparv		x	VU	
Enkelbeckasin	x	x		
Fjällvråk	x	x	NT	
Gluttsnäppa	x	x		
Gransångare		x		
Grå flugsnappare		x		
Gråsiska	x	x		
Gräsand	x			
Grönbena	x	x		B
Grönfink	x	x		
Grönsiska	x	x		
Gulärta	x	x		
Gök		x		

2018-02-28





Art	Inventeringstillfälle 1	Inventeringstillfälle 2	Rödlistad (se faktaruta s. 9)	Särskilt utpekade i Artskyddsförordningen ("B")
Göktyta	x			
Järnsparv		x		
Knipa	x	x		
Korp	x	x		
Korsnäbb ssp.	x	x		
Kricka	x	x		
Ladusvala		x		
Lappmes		x	VU	
Lavskrika	x	x		
Lövsångare	x	x		
Morkulla	x			
Ringduva	x			
Rödstjärt	x	x		
Rödvingetrast	x	x		
Salskrake	x	x		B
Sidensvans	x	x		
Skata	x	x		
Stenskvätta	x			
Större hackspett	x			
Svartsnäppa	x			
Svartvit flugsnappare	x	x		
Sävsparv		x	VU	
Talgoxe	x	x		
Talltita	x	x		
Taltrast	x			
Trana	x			B
Trädpiplärka	x	x		
Videsparv		x	VU	
Vigg		x		
Ängspiplärka	x		NT	

enetjärn  
natur

På uppdrag av

WIMZ **BOLIDEN**